

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

1. Vnde Lex dicatur, & quid sit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

poris momento, quo est concepta, fuit vna cum gratia, & sanctitate: gratia autem simul cum peccato originis esse non potest, nullum igitur temporis punctum intercessit, quo Beatissima Virgo fuerit sine gratia, iustitia, & sanctitate. Obijcies, eo temporis momento erat naturalis filia Adæ, ergo peccato infecta. Respondeo, futura erat proculdubio vna cum peccato, nisi Dei gratia, & sanctitate repletur. Deinde oppones; Prius ordine naturæ, & generationis traxit ex Adamo naturam, & ex naturæ conditione gratiam non habebat, ergo suscepit naturam gratia denudatam. Respondeo, negari non posse, quin natura humana prius ordine generationis existeret, quam gratiam suscipiat, aut habeat; sed in eo temporis momento non habet, nisi quæ ipsi naturaliter conueniunt, & proinde nec gratiam habet ex se, nec peccatum, sed solum naturæ dotes, vires, facultates, & conditiones; alioqui enim gratia esset, aut peccatum ex natura. Cum deinde concluditur, ergo tunc erat B. Virgo gratia priuata; id nego, quia ea ratione natura humana suscepta, licet ex se sine gratia sit, priuata tamen gratia non est; quoniam natura sicut ex se gratiam non habet, ita nec eam ex se habere debet. Et cum obijcitur, Erat filia Adæ, ergo gratia priuata, quam habere deberet. Respondeo, solum inde colligi, ex vi conceptionis fore eam peccatum originis contracturam, nisi seruetur per acceptam à Deo gratiam, & sanctitatem. Et proinde differt Beatissima Virgo ab eo, qui à solo Deo creatur: hic enim homo ex vi, & conditione, qua incipit esse in rerum natura, peccatum contrahere non potest; quod quidem peccatum haud dubie Virgo suscepisset, nisi gratia præueniens obtulisset. Item obijcies, cum Apostolo dicente: *In Adam omnes peccauerunt.* Respondeo, omnes homines ex vi conceptionis peccatum originis contrahere, nisi diuinitus seruentur. Vnde omnes peccauerunt, quia omnes ex eo suscipiunt, & trahunt peccatum, vel saltem ipsa generatione communi contraherent, nisi essent diuina gratia, & charitate donati. Demum oppones, Quoniam igitur modo Beatissima Virgo fuit redempta per Christum, si expers, & immunis peccati originis fuit? Respondeo illam indignissime redemptione, quia contractura omnino erat hoc peccatum; at fuisse liberaliter redemptam eximio Christi Domini beneficio, quia fuit singulari Dei gratia, & charitate exornata, antequam peccatum originale contraheret. Ac de hac quidem questione hæc dicta sufficiant.

(:)

IOANNIS AZORII LORCITANI, E SOCIETATE IESU,
INSTITVTIO
NVM MORALIVM,
LIBER V.
DE LEGIBVS ET CONSTITUTIONIBVS.

LEGIBVS ciuitates, & populi gubernantur, actiones humane diriguntur; quibus aut permittuntur, aut puniuntur, aut imperantur, aut vetantur: Et ideo de ipsis disputare nos oportet; cum lex sit certa quadam norma, & regula rerum agendarum, fundamentum libertatis, fons, mens, & consilium æquitatis. Ac primum de lege Humana, postea verò de Naturali, ac Diuina breuiter differemus.

CAPVT PRIMVM.

Vnde Lex dicatur, & quid sit.

NIMADVERTENDVM est in Iure Canonico extare Titulum de Constitutionibus, qui est secundus ordine in Decretalibus, & in Sexto: & in Digestis libro primo Titulus tertius est de Legibus, & Senatus consultis; & Titulus quartus de Constitutionibus principum; & in Codice lib. 1. Titulus 17. est de Legibus, & Constitutionibus. Theologi in Tertio distinctione 37. pauca quadam de Legibus tradiderunt, de quibus tamen S. Thomas vberius, & fufius disputauit. 1. 2. a. quæst. 90. vsque ad 108.

Primo queritur, Vnde sit dicta Lex? Respondeo dictam esse latine iuxta quorundam sententiam à legendo, hoc est, deligendo: nam verbum legendi significat etiam teste Varrone deligere; eo quod lex sit certa norma, & regula deligendi rectum: vel quod sit multorum consultatione, & cõsensione delecta: Vel quod ex multis, quæ possent constitui, vna lex sit ad id, quod factio opus est, delecta. Nam, vt ait Cicero, *lex est recti præceptio, prauique depulsio: eo quod recta deligat, contrariaque rejiciat.* Vt alij volunt, lex dicta est à legendo, eo quod sit scripto tradita, vt nota sit omnibus, & ab omnibus obseruata. Leges enim tabulis incisæ parieti affigebantur, vt à populo legerentur. Secundum alios, lex dicta est à ligando, eo quod is, qui legem fert, subiectos ita obstringat, vt agere cogat iuxta id, quod sua lege constituit: nam lege condita populi tenentur. Græcè lex dicitur *νόμος*, dicitur τὸν πειθεῖν, quod est, tribuere, vt inquit

Var. lib. 5. de ling. lat.

Cic. lib. 2. de natura Deorum. Isid. lib. 5. Etym. ca. 3. Cnc. lex. dist. 1.

Cic. lib. 1. de legib.

Cicero,

תורה
יה
אורייתא
תורה

Cicero, eò quod lex suum ius cuique tribuat. Hebraicè dicta est, thora, ab Hebræo verbo iarah, quod est docere, quia scilicet lex doceat quid sit agendum, quid fugiendum, ut lex dicta sit thora. Hebraicè, quasi Latine doctrina, institutio, præscriptio. Chaldaicè dicta est, vraieta, à verbo vr, quod significat illuminare, nimirum, quod lex veluti splendor, & lux vniuersos illuminet dirigendo. Iuxta multa itaque legis officia, ea varijs nominibus est appellata.

Secundò quæritur, Quot modis Legis nomen accipiatur? Respondeo multipliciter accipi: Primò, Lex quarumlibet doctrinarum præcepta, & quamlibet conventionem, & conditionem significat. Secundò idem valet, quod ius, id est, iussum; unde, sicut ius ipsum diuiditur in legem naturalem, diuinam, & humanam. Tertiò strictius, ac pressius accipitur, ut est idem, quod ius scriptum, quod à consuetudine differt; quæ non est scriptum ius. Præterea, lex hoc modo sumpta aliquid accipitur, ut est quodlibet ius scriptum, hoc est, ius sine iussum cuiuslibet Magistratus, aut Principis, vel alterius potestatem habentis, siue sit ius Canonicum, & Ecclesiasticum, siue Civile: & tunc lex comprehendit omnia iura Ecclesiastica, & Ciuilia. Et hæc ciuilia, vel sunt totius populi, id est, Senatorum, Patritiorum, & omnium ciuium leges: vel Plebiscita, vel Senatus consulta, vel Principum constitutiones, siue rescripta, vel Magistratum edicta, vel prudentum responsa. Secundò modo accipitur, prout à Canone, id est, Ecclesiastica constitutione, seu decreto distinguitur: & tunc lex solum est ius scriptum Ciuile: qua ratione Legistas vocat vulgus iuris ciuilibis doctores, & interpretes: Canonistas verò, Iuris Pontificij, & Ecclesiastici enarratores peritos. Tertiò modo sumitur lex, prout est ius scriptum ciuile, distinctum à Plebiscitis, Senatus consultis, Principum decretis, Magistratum edictis, & responsis prudentum: & sic usurpatur distinctione 2. cap. Constant, & cap. lex, & institut. De iure naturali, Gentium, & ciuili, §. constans, & l. Necessarium, §. Ita in ciuitate, ff. de origine iuris. Nam lex est populi iussum rogante Magistratu; hoc est, Senatorio, & populo iubente constitutum. Instituit. de iure naturali, Gentium, & Ciuili, §. lex est, vbi habetur: Lex est, quod populus Romanus Senatorio Magistratu (veluti Consule) interrogante constituebat. Attentius Capito apud Gellium libr. 10. cap. 20. ait: Legem esse generale iussum populi rogante Magistratu; olim enim populo Romano coacto Consul rogabat, quod constituendum esset: & populus iubebat, ac decernebat quid fieri lege oportebat: & huiusmodi iussum constitutum, lex appellabatur. Plebiscitum verò erat Plebis statutum, nam sciscere est statueri: ea igitur quæ Plebs suo suffragio sine Patribus, Senatoribus scilicet, & patritijs viris, plebis magistratu vt potè Tribuno rogante iubebat, Plebiscita vocabantur, vt ait Gellius libr. 10. cap. 20. & in institut. loco citato. Porro Plebs à Populo differt, tanquam pars à toto: nam appellatio Populi, vniuersi ciues, & Romanorum ordines significantur, connumeratis etiam Patritijs, & Senatoribus. Gellius libro 10. capitulo 20. & l. Plebs, ff. de Verborum significatione. Senatus consultum, erat Senatus statutum, quod coactus

Senatus iubebat, sine comitijs, & sine vllò plebis, aut populi suffragio: quoniam Cæsarum, & Imperatorum potentia factum est, vt penes Senatorem, vice populi, leges condendi esset auctoritas. Postea verò constituto imperio, populus omnem suam potestatem in Imperatorem transtulit; & quicquid Imperator per epistolam constituebat, vel cognoscens decernebat, vel edicto iubebat, dici coepit constitutio, hoc est, Principis Placitum, Decretum, & iussum. Instit. de iure naturali, Gentium, & Ciuili, §. sed eo quod. Magistratum edictum dicitur, quodlibet Prætoris iussum sine populi, vel plebis suffragio. Instit. de iure gentium, Naturali, & ciuili, §. Prætorum, & l. Necessarium, §. eo dem tempore, ff. de orig. iuris, & l. Ius ciuile, §. Ius Prætorum, ff. de Iustitia, & iure. Edicebant autem omnes Magistratus, non modo Prætores, aut Ediles Curules, sed & Consules, Censores, & Tribuni plebis, vt constat ex Gellio libr. 15. cap. 11. vbi edicunt Censores: Ex Ciceroe Verrina quarta, vbi edicunt Tribuni plebis; & ex oratione Sextiana, vbi edicit Consul. Prætores verò edicebant, quia in alium referebant, quomodo anno suo ius dicturi essent. Erant enim Prætores, annui magistratus, & quia variabant in edictis annuis, quæ populo, vel prouinciæ proponebant, statutum est, ne amplius variarent pro libito, vt eorum edictum esset perpetuum. Responsa prudentum erant sententiæ, & opiniones eorum, quibus permissum fuerat de iure respondere: nam antiquitus constitutum erat, vt essent, qui iura, & leges publica auctoritate à Principe, vel Republica concessa interpretarentur: quibus ab Imperatoribus ius respondendi datum est, qui propterea Iurisconsulti appellabantur: quorum omnium sententiæ, & opiniones eam auctoritatem habebant, vt Iudici ab eorum responsis, recedere minime liceret. Quæ omnia habentur in Instit. De iure naturali, Gentium, & Ciuili, §. Responsa. Sed quod dicitur, minime Iudici licere recedere à responsis prudentum, intelligitur, temere scilicet, aut facile, aut postquam responsa eiusmodi vim legis habere ceperunt, tacito populi consensu, vel auctoritate Cæsarum Imperatorum: & ex huiusmodi prout dictum responsis totum Ciuile ius Pandectarum, siue Digestorum constatum est.

Tertiò quæritur, Qua in re lex à statuto differat, & à sanctione. Respondeo, legem esse, Principis supremi, veluti Imperatoris, Regis, & Romani Pontificis, aut totius populi constitutionem: statutum verò esse inferiorum Principum, aut Ciuitatum, & populorum in Principis potestate, & ditione degentium: Sanctio verò est lex, quæ certam poenam, præsertim capitis irrogat non obtemperantibus; l. Sanctio, ff. de panis, & Glossa distinct. 2. cap. Rhodia. Sed præterea, & strictius Principum ciuiliu iura, & constitutiones dicuntur leges. Romanorum verò Pontificum decreta, vocantur Constitutiones potius, quam leges.

Quartò quæritur, Quanam fuerit legum, & scripti iuris origo? Respondeo, Demofthenem, Ciceronem, Platonem, & Plutarchum scriptum reliquisse, legem, esse diuinum inuentum, & donum; & propterea omnes legislatores patrios Deos suarum legum auctores dixisse. Cæ-

terum,

rerum, si legum in uouerunt origines, & initia inquirere uelimus, ea sunt aeterna, diuinaque ratio, & rerum omnium, quae natura constant, certa providentia, dispositio, cura, & gubernatio naturalis rebus omnibus ingeneratus instinctus, quo suae actiones praestant, & ad fines sibi propósitos diriguntur: denique mens, & ratio humana. Ex his quattuor initijs, & fontibus, leges apud omnes nationes promanarunt, & propterea iure gentium, aut naturali simul esse ceperunt ciuitates, & populi, Reges, & Principes, Magistratus, & Iudices, & Leges: haec omnia tuenda, conseruanda quae iustitiae, & communis Reipublicae salutis, & pacis, constituta sunt. Ciuitates quidem, ut mutuo societatis foedere, & uinculo sese homines tuerentur, & mutuis obsequijs, & officijs iuuarent. Reges, ut populi aduersus hostes protegerentur: Magistratus, & Iudices, ut imbecilliores contra opulentiorum potentiam defenderentur: ut boni, & innocentes absoluerentur; contra uero fontes, & improbi meritis supplicijs plecterentur: leges uero, ut tanquam perpetui Iudices semper una, eademque uoce loquentes, ad aequalitatem uniuersa reuocarent. Si uero legum, & scripti iuris Romani initium inuestigemus, id egregie tradit Pomponius in *l. Necessarium, ff. De origine iuris*, & *omnium Magistratum*, his uerbis: Initio ciuitatis Romanae populus sine certa lege, sine certo iure primum agere cepit, omniaque nati, & matris Regis gubernabantur. Sic ille Iurifconsultus, qui quidem hoc ideo dicit, quia Populus Romanus sine certa lege, & iure uidebat, hoc est, sine certis legibus scriptis, sed solum more aequitatis, & rationis praescripto: hoc enim modo ceteri etiam populi, cum primum coacti sunt, regi ceperunt: Postea, inquit, aucta ciuitate, traditur, Romulum in triginta partes populum diuisisse, quas Curias appellauit: propterea quod tunc Reipublicae curam, per sententias earum expediebat, & ita leges quasdam Curias, ipse ad populum tulit, & ualerunt ceteri sequentes reges. Sic ibi. *Constat ex historijs*, uniuersum populum Romanum à Romulo in tres partes primum diuisum, quas tribus appellauit, & singulis praefectos fuisse; qui ob id dicti sunt Tribuni. Singulas uero Tribus secundo diuisas in decem partes, quas uocauit Curias, & proinde fuisse triginta, & singulis praefectos esse assignatos, qui dicti sunt Curiones: singulas quoque Curias in Decurias distributas, quarum Praefecti appellati sunt Decuriones: Hos uero omnes Praepositos Populi Romani suffragijs uirtutum in comitijs Curiatas fuisse creatos. Subiungit Pomponius leges à Romulo, & ceteris Regibus ad populum latas, Curiarum sententijs & suffragijs fuisse conscriptas, in libro Sexti Papyrii, uiri principalis, tempore Tarquinij Prisci Demarati filij: & eum librum appellauit Ius civile Papyrianum: non quia Papyrius de suo ibi quicquam adiecerit; sed quia leges sine ullo ordine latas, & sparsas in unum uolumen redegerit. *Exactis*, inquit, *Regibus, iterum capiti populus Romanus incerto magis iure, quam scripto iuri: hoc est, iterum gubernari cepit more, aequitate, & ratione naturali: postea uero, quia Plebs conquebatur de uimia Patrum potentia, eo quod Magistratus ab ipsis creabantur, & leges ferebantur, uidelicet in comitijs Centuriatis,*

in quibus patrum suffragia ualebant, capiti petere, ut Legati in Graeciam mitterentur, qui inde leges deferrent ad optimam Reipublicae gubernationem peruenientes: missi sunt tres legati, qui peracto triennio redeuntes, reuenerunt incisas in decem tabulis lignis Solonis, & Draconis Legislatorum Atheniensium leges, quas in tabulis decem aeneis perscriptas pro Rostris Romanis proposuerunt, ut possent ab omnibus perspicui, & legi. Sed quia rumor erat in ciuitate, oportere aliquam in his legibus addi, suppleri, mutari, & corrigi: ideo decem uiri sunt electi, quibus eo anno datum est summum ius in ciuitate, ut, & leges corrigerent, & interpretarentur, nec uia fieret ab eis pronocatio: qui sequenti anno duas alias tabulas ad decem adiecerunt, unde appellatae sunt leges duodecim tabularum.

His legibus laici capiti desiderari, & peti earum interpretati, & proinde ceperunt consuli prudentes, qui consulti responsa dabant: quae deinde Iudicibus, & Magistratibus litigentes proponebant, secundum quae Iudices, sententias in causis pronuntiabant. Atque hinc orta sunt, quae uocantur responsa prudentium.

Eodem etiam tempore, inquit Pomponius, legis actiones introduci ceperunt, ut in causis, ac libris quibuslibet, qua ratione ius sum iueretur, quo pacto aduersario in foro responderet, quo modo illum uinceret, & causam obtineret. Omnium tamen huiusmodi legitimarum actionum, quae erant populo in causis necessariorum, interpretatio erat penes Collegium Pontificum, ex quibus constituebatur unus, qui singulis quibusque annis praefectus priuatis. Postea uero cum Appius Claudius in formam redigisset has legis actiones, Gn. Flavius Scriba eius, & Libertinus surreptum librum populo tradidit: qui liber inde appellatur Ius Flavianum, cui de suo Gn. Flavius nihil adiecit. Post multum temporis spatium Sex. Aelius alias actiones composuit, & librum populo dedit, qui uocatur Ius Aelianum. Item, cum sepe plebs (ut est natura leuis, & inconstans) à Patribus discederet, de eis nimirum conquestra, tandem obtinuit, ut sine Patribus ipsa quoque leges ferret, quae una cum populo Patres ipsos teneret, & huiusmodi leges appellantur Plebiscita: quae primum quidem Tribuno plebis rogante, & plebe iubente constituebantur, Senatores tamen minime adstringebant: deinde uero lege Publilia, Horatia & Hortensia factum est, ut Senatores quoque, & uniuersum populum tenerent. Insuper, quia Reipublicae administratio, & cura penes senatum erat, introduci cepit, ut quicquid Senatus constituisset, obseruaretur tanquam lex ab omnibus, quoniam ratum habebatur à populo.

Porro Pomponius in *l. Necessarium, ff. de origine iuris, §. Deinde*, & Iustinianus *inst. de iure naturali, Genium & Civile*, aiunt, propter ciuium copiam, populi potestatem esse ad Senatum translata: Sed uerius est, id factum esse Caesarum astutia, & calliditate, & potentia, qui ut eam tuerentur, Senatus potestatem auxerunt. Ait enim Tacitus libro primo: Tum primum à Campo Martio comitia ad Patres translatae sunt: nam ad eam diem, etsi potissima Principis arbitrio, at quaedam tribuum studijs fiebant, neque populus ademptum inuestigari nisi inani rumore; Suetonius in Caesare: Comitia cum populo partem esset, ut exceptis consulatus competitoribus, de cetero numero candidatorum pro parte dimidia, quos populus uellet, pronuntiarentur; pro altera parte, quos ipse dedisset. Idem in Tibertio: Neque tam paruum quicquam, neque tam magnum publici,

publici, privati que negocij fuit, de quo non ad Patres conscriptos referretur. Idem in Caligula: *Tenuit, inquit, & comitorum more reuocato, suffragia populo reddere.* Ex his constat Cæsarem potentia, populi potestatem esse ad Senatum translatam, & ob id Senatum iura, & leges populo dedisse, quæ dicuntur Senatus consulta.

Præterea, est etiam more introductum, ut quæ iura Prætores reddebant, obseruarentur pariter ab omnibus: & ea iura dicta sunt edicta Prætorum: quæ, quia sicut Senatus consulta, & Plebiscita, ceperunt omnes ciues tenere, & ligare, dicta sunt leges. Tandem populus omnem suam potestatem, & auctoritatem in Imperatorem transtulit: potestas autem ferendarum legum erat penes populum, idem est in Imperatorem ducta, & transfusa. Sicque Imperatorum iussa, Constitutiones, & leges dici ceperunt. Atque hæc quidem est, qualem breuiter descripsi, totius Iuris ciuilis origo.

Quintò queritur, Quot modis lex diuidatur? Respondeo, multis modis.

Primò quidè diuiditur à S. Thoma, in quatuor quasi species, & partes; in legem æternam, naturalem, Humanam, & diuinam. Aeterna sumitur, aut fufius, & latius, aut pressius, & strictius. Latius sumpta est mens, & ratio diuina, quæ cuncta sapienter, & rectè disposita, constanti, & certo ordine gubernat, ut constitutos, ac præfixos sibi fines assequantur: cui legi vniuersa, quæ sunt ex nihilo condita, subiiciuntur. Pressius verò, lex est ratio diuina, recta, & bona præcipiens, praua, & mala prohibens: & ab hac vna lege vniuersæ aliæ leges, scilicet, naturalis, & humana proficiuntur: & hoc modo sumpta est, cum dixit Augustinus: *Peccatum est concupitum, dictum, vel factum contra legem æternam*: quoniam quicquid iuste humana lex, vel naturalis vetat, aut imperat, id quoque lex Dei æterna præcipit, & prohibet. **Naturalis lex**, est rectæ rationis præscriptum in bonis agendis, malisque fugiendis. **Humana lex**, est certi alicuius hominis potestatem habentis iussum, quod est, vel Canonicum, & Ecclesiasticum, quod consistit in rebus ad bonam Ecclesiarum administrationem pertinentibus; vel Ciuile, quod constat ex rebus, quæ ad ciuilem Reipublicæ gubernationem attinent. **Diuina lex**, est quam Deus per seipsum ad homines tulit. Atque hæc quidem duplex est, Vetus, & Nova. Vetus triplicis generis præcepta continebat, **Cæremonialia** videlicet de rebus sacris ad diuinum cultum pertinentibus: **Iudicialia**, quæ erant de rebus ciuilibus, ad rectam populi curam, & administrationem spectantibus; & **Moralia** quæ erant ad singulorum mores, iuxta rationis præscriptum componendos. **Lex noua** constat quadruplicis generis præceptis: habet enim præcepta Fidei, Spei, Charitatis, & Sacramentorum.

Secundò diuiditur Lex, sicut & ipsum Ius, in legem naturæ, gentium, & ciuilem. **Lex naturæ** est id, quod ratio hominis naturaliter præscribit; cuius tamen aliquod quasi vestigium est quoque in animantibus, vel cæteris etiam rebus: qui est instinctus à natura infusus; qualia hæc sunt, quæ sequuntur: Vim vi repellere: seipsum tueri sibi salutaria querere, & curare: noxia, contra-

riaque fugere, & vitare: prolem generare, educare, & alere. **Lex gentium** est, quod ratio naturalis præcipit, vel prohibet; hoc est, quod recta ratio omnes gentes docet: cuius vestigium nullum est in brutis animantibus, qualia sunt religio, & cultus Dei, honor, vel obedientia parentibus præstanda, ac cætera Decalogi præcepta. Hæc lege sunt introducta rerum dominia, bella, captiuitates, seruitutes hominum: constituti reges, creati magistratus, sancitæ leges, ciuitates fundatæ, & erectæ, legati, fœdera, commercia, & contractus depositi, mutui, & commodati, locati, & conducti, empti, & venditi, pignoris, societatis. **Ciuilis lex**, quæ est Ius ciuile scriptum, constat sex partibus: Legibus nempe, Plebiscitis, Senatus consultis, Edictis Prætorum, Constitutionibus Principum, Responis prudentum: *vt colligitur ex l. Ius ciuile, ff. de Institis, & Iure, & ex l. Necessarium, ff. de origine Iuris, §. Ita in ciuitate, & insit. de iure naturali, Gentium, & Ciuili, §. Constat autem.* Quamuis in l. Necessarium, septem partes connumerentur: quoniam sex prædictis adijcitur alia, videlicet, legis actiones, & in l. Ius gentium, ff. de Pænis §. Prætor, solum recensentur quinque partes, vbi responsa prudentum prætermittuntur: de quibus omnibus infra separatim agemus.

Tertio diuiditur lex ratione administrationis, qua Respublica gubernatur. Aut enim gubernatio est **Democratia**, quæ est penes populum vniuersum: aut est **Aristocratia**, cum pauci, & optimates gubernant: aut **Monarchia**, cum solum vnus rerum potius dominatur, qui est regius principatus: aut est gubernatio ex his omnibus mixta. Leges igitur, aut sunt totius populi auctoritate conditæ; aut paucorum, & optimatum consilio, & gubernatione constitutæ; aut vnus Regis, aut Principis potestate sancitæ.

Quartò, diuiditur à tabulis, in quibus scriptæ, vel incisæ sunt: quales fuere apud Romanos duodecim tabularum leges, & apud Græcos præsertim Athenienses, decem tabularum, quæ fuerunt Draconis, & Solonis; hæc fuerunt in tabulis ligneis, illæ in tabulis æreis descriptæ: sic suas leges Carthaginienses in tabulis eburneis conscripserunt: & Moyses diuinas leges in duab' tabulis lapideis digito Dei scriptas accepit. Exo. 31.

Quintò diuiditur ab eo, quod imperatur, aut vetatur: sic apud Romanos fuerunt leges Agrariæ ab agris, Sumptuariæ, à sumptibus; Frumentariæ, à frumeto; Pœnebre, à scenore & vfuris; Munerales, à muneribus; Ambitus, & Maiestatis, & aliæ id genus plurimæ.

Sextò diuiditur lex ex loco, vbi ferebantur: ex auctoritate eius, à quo promulgabantur: ex modo quo sanciebantur: vnde aliæ sunt leges Curiatæ, aliæ Centuriatæ, aliæ Tribunitiæ, aliæ Consulares, aliæ Sacratæ. Curiatæ sunt quæ in comitijs Curiatis; Centuriatæ quæ in comitijs Centuriatis; Tribunitiæ quæ in comitijs Tributis ferebantur, vel quæ à Tribuno plebis promulgabantur, vel quæ rogante Tribuno plebis, & iubente plebe sine Senatoribus codebantur, quæ alio nomine Plebiscita vocantur. Consulares verò dicebantur, quæ à Consulibus promulgabantur, vel quarum consules auctores erant, iubente tamen, & decernente populo: Sacratæ verò, quæ in loco sa-

S. Tho. 2. 2.
q. 71. a. 1. 2.
c. 3.

Lib. 12. com.
tra Faustū
cap. 27.

